REPREZENTĂRI SOCIALE DESPRE MUNCĂ, PROFESIE ȘI CARIERĂ
(sinteze în baza unor studii empirice)

Olga GUȚU,
asistent universitar, doctorand, USM

În acest articol prezentăm rezultatele unor studii empirice privind reprezentarea socială a muncii, carierei și profesiei la diferite categorii profesionale. Scopul nostru a fost de a identifica conținutul reprezentării și, în același timp, de a surprinde design-ul și strategia de cercetare utilizată de autori (metodologie, grup de subiecți, etape parcurse ș.a.), în vederea clarificării unor direcții de cercetare pentru un studiu similar privind RS a psihologului școlar la diferite categorii de beneficiari.

Cuvinte-cheie: *activitate profesională, profesie, muncă, reprezentări sociale, carieră.*

SOCIAL REPRESENTATION ABOUT WORK, PROFESSION AND CAREER
(syntheses based on some empirical studies)

In this study, we present the results of a theoretical synthesis on the social representation of professional activities in various fields. This analysis allows us to visualize a well-defined picture of the methods used, of the stages taken by the authors of the studies on the social representations of the professional activities. The realization of this synthesis was possible due to 14 studies on social representations for various professional activities, which have been carried out in the last 15 years. The synthesis itself will set out a structural model for the investigation of social representations.

Keywords: *Professional activity, profession, work, occupation, trade, social representations, career.*

Reprezentările sociale (RS), ca produs al interacțiunii sociale, sunt o modalitate de cunoaștere organizată social și împărtășită, care are un scop practic și contribuie la crearea unei realități comune unui grup social, numită cunoaștere comună sau cunoaștere naturală. S.Moscovici, autorul teoriei privind RS, susține că interacțiunile sociale sunt esențiale în formarea RS, prin intermediul interacțiunii cu Celălalt se creează și se negociază sensuri privind realitatea socială [1]. Obiectele de reprezentare studiate de-a lungul timpul au fost variate, „munca”, „profesia” și „cariera” constituind la fel subiecte de interes pentru cercetătorii RS.

Indiferent de domeniul de activitate, relația dintre om şi muncă reprezintă o valoare importantă în orice societate, fiindcă subiectul şi obiectul tuturor activităților îl reprezintă omul cu numeroasele şi variatele lui necesități, iar acestea pot fi satisfăcute prin muncă. Munca este considerată sfera principală de

activitate a omului ce creează valori materiale şi spirituale pentru satisfacerea necesităţilor vitale ale omului şi, în acelaşi timp, constituie cadrul în care el se realizează ca fiinţă biopsihosocială. În mod sigur, dacă munca pe care o realizează este bine organizată, fiind bogată în conţinut şi interesantă, omul se realizează prin această muncă, se dezvoltă ca o personalitate creatoare şi independentă în propriile acţiuni. În orice gen de activitate profesională este important ca omul să se simtă bine, confortabil în procesul muncii, fiindcă doar atunci când sarcinile muncii sunt realizate cu plăcere și satisfacție se obțin performanțe ușor de observat.

În îndelungata sa istorie omul a avut o atitudine ambivalentă față de muncă – pe de o parte, acceptarea acesteia ca un „rău necesar", iar, pe de altă parte, o atitudine activă de umanizare, de transformare a sa într-o sferă a afirmării. Munca reprezintă o necesitate vitală, o sursă de existență, un instrument de împlinire și afirmare a personalității umane. Înțeleasă ca activitate creatoare de valori materiale și spirituale, muncă este strâns corelată cu viața omului. În procesul muncii, omul schimbă natura, o modelează conform nevoilor sale, evoluează și se transformă pe sine. Prin muncă se integrează și se afirmă în societate, se realizează material și spiritual, creează premisele dezvoltării generațiilor viitoare. Așadar, munca reprezintă totalitatea manifestărilor umane conștiente, mentale și operaționale, prin care omul acționează asupra mediului, asupra lui însuși și a celorlalți oameni în vederea satisfacerii trebuințelor, intereselor, aspirațiilor, realizării unor scopuri.

A.Tabachiu [2] evidențiază următoarele caracteristici ale muncii:

- Munca este o activitate învățată – munca nu este un simplu răspuns al organismului la stimuli de moment sau la solicitări ale instinctului, ci o activitate de îndeplinire a unor sarcini;
- Prin muncă omul își produce bunuri materiale necesare subzistenței fizice și spirituale – munca este un factor esențial în procesul de umanizare, socializare și culturalizare a ființei umane.

Conceptul de profesie provine din caracteristicile muncii de tip artizanal, dezvoltate în bresle sau corporații de meșteșugari în Evul Mediu, constituite în unități de producție, de formare și de comercializare a produselor; deși exista o diviziune a muncii, ierarhie și coordonare și conducere a activităților procesului de producție, producătorii erau proprietarii instrumentelor, exercitare control asupra procesului, produsului și ritmului de lucru, precum și în ce vizează producerea și reproducerea cunoștințelor. necesare muncii lor [Braverman, 1981 *apud* 13].

Diverse aspecte legate de carieră fac parte din viața de zi cu zi, astfel încât oamenii au un fel de cunoaștere comună despre carieră. Deși sensul „carierei" este adesea clar, mesajele mixte și lipsa unei definiții conceptuale împiedică înțelegerea semnificațiilor „carierei", mai ales în contextul schimbărilor societale

și contextuale. Cariera nu este un fenomen simplu, ușor de definit; mai degrabă, are mai multiple fațete, implicând opțiuni și perspective educaționale și profesionale, diverse probleme legate de muncă, planuri și obiective de viitor. Efectul acestei înțelegeri multiple determină percepții ambigui privind conceptul de carieră, creând incertitudine în rândul indivizilor preocupați de problemele de carieră cu privire la modul în care să se relaționeze cu aceasta.

În general, studiile asupra imaginii unei profesii, asupra carierei sau a muncii s-au centrat pe analiza reprezentării acestora din interior, din perspectiva altor domenii cu care ar interacționa sau din perspectiva candidaților care se pregătesc pentru această profesie. Rezultatele obținute au conturat o imagine bine structurată a identității profesionale a profesiei vizate în studiu, din interior spre exterior, analizând acțiunile, obiectivele și funcțiile specifice muncii profesionale sau activităților profesionale.

Un exemplu este cercetarea efectuată de Pomini şi Durez [*apud* 3] care descriu reprezentarea socială (RS) a profesiei de psiholog la nivelul a două grupuri profesionale diferite, ambele aflate în raporturi directe cu psihologii: juriştii şi preoţii. Concluziile studiului afirmă că diferenţele observate în RS despre psiholog ţin mai degrabă de diferenţele dintre contextele profesionale şi procesele identitare, decât de informaţiile disponibile sau de strategiile comunicaţionale reale adoptate. Autorii combat ideea posibilităţii modificării RS a psihologului prin campanii de informare globală.

Un alt studiu, realizat de Palmonari și Zani [4], s-a axat în mod direct asupra dinamicilor de diferenţiere aflate în acţiune în reprezentările muncii psihologului. Cercetarea s-au făcut la Bologna, cu colaborarea a 28 de psihologi care lucrau în diferite servicii sociale şi a 35 de psihologi care lucrau la universitate. Plecând de la cercetările privind relaţiile intergrupuri, se putea prevedea că o confruntare explicită a celor două categorii profesionale trebuie să ducă la o explicitare a specificităţii lor. Rezultatele cercetării verifică această predicţie: psihologii care lucrau în serviciile sociale îşi afirmă specificitatea de lucrători în lumea reală, de colaboratori cu alţi profesionişti şi de specialişti în intervenţii terapeutice, în timp ce universitarii, care tind să privilegieze cercetarea şi reflecţia teoretică, accentuează mai mult diferenţele dintre ei înşişi în calitate de profesionişti şi ceilalţi psihologi. Deosebirea se fondează mai ales pe reflecţia teoretică, pe cercetarea ştiinţifică şi pe formarea continuă. Lucrul teoretic şi cercetarea ştiinţifică reprezintă, în acelasi timp, un factor de coeziune intragrupal şi de diferenţiere între grupuri.

Sociologul canadian L.Negură [apud 5] a studiat RS a muncii la vânzătorii din 4 întreprinderi comerciale din R. Moldova, pentru a vedea cum are loc schimbarea reprezentărilor şi practicilor în procesul tranziţiei socioeconomice postcomuniste. Un alt studiu, realizat de către L.Negură și J.-M. Deslauriers [6] în 2009,

a avut ca scop identificarea conștientizării identității sociale și a rolului acesteia în plan social. Autorii au folosit ca bază experimentală 30 de viitori tineri tați, care au fost recrutați între 2003 și 2005 de la Centrul Local de Servicii Comunitare din Gatineau (Canada), în cadrul Programului de servicii integrate perinatale și de copilărie timpurie pentru familiile care trăiesc în situații vulnerabile (*Ministere de la Santé` et des services sociaux du Quebec,* 2004). Ca metode s-au utilizat datele din interviuri și un chestionar sociodemografic, colectate la patru momente diferite de măsurare, adică de două ori în timpul sarcinii și de două ori în timpul primului an de viață al copiilor. Conform rezultatelor, munca era reprezentată de tinerii tați ca mijloc de a obține un venit. Această reprezentare materialistă se baza pe o identitate clar definită în discurs, care era direct legată de percepția lor asupra îndatoririlor parentale. Astfel, în rândul acestor tineri tați s-a putut observa o schimbare a identității sociale prin autocategorisirea lor ca aparținând grupului social al taților. În urma analizei făcute de autori, s-a constatat că practicile tinerilor s-au modificat semnificativ după evenimentul paternității. Studiul mai evidențiază două evoluții în discursul acestor tineri adulți care, prin dorința lor de integrare socioeconomică și intenția lor de a renunța la practicile antisociale, și-au indicat angajamentul într-o dinamică de integrare socială. Aceste schimbări în discurs au reflectat în mod clar dimensiunile integrării sociale, cum ar fi munca și comportamentele pro-sociale.

A.V. Vidaller [7] a studiat dinamica RS a muncii la tinerii absolvenţi din Franţa, cu vârste între 18 și 25 ani, care erau în căutarea unui loc de muncă. A fost realizat un studiu diacronic, fiind comparate datele culese în 2002, 2003 şi 2004. Autoarea a validat ipoteza că RS a muncii este în fază de transformare. S.Baggio şi P.-E. Sutter [*apud* 8] au studiat RS a muncii la salariaţii francezi din două sectoare de activitate: *servicii* (distribuţia de produse farmaceutice, comerţ, turism etc) şi *chimie* (farmaceutică şi energetică). Autorii au identificat că majoritatea salariaţilor francezi (66,7%) au o imagine favorabilă despre munca lor. În 2012, A.Lopes de Silva [9] a realizat un studiu asupra RS a muncii profesorului la absolvenţii unităţilor de formare a cadrelor didactice. Autoarea a fost interesată de a afla cum studenţii îşi reprezintă viitoarea activitate practică în calitate de pedagogi, cum se produce formarea identităţii profesionale şi cum îşi reprezintă munca lor din perspectiva gender.

În contextul analizei reprezentării cu referire la domeniul medical, ne-am oprit asupra unui studiu privind RS a sănătății și importanța acesteia pentru ordinea socială realizat în 2015 în Polonia, de către A.Borowiec și I.Lignowska [10]. În cadrul acestui studiu, RS a sănătății împărtășită de participanți este prezentată în contextul funcției sale pentru societate. Rezultatele cercetării sunt utilizate pentru a accentua importanța modului în care percepțiile asupra sănătății devin o ordine socială, unde medicina este încă o instituție cu un control social.

Cercetarea a inclus 30 de interviuri aprofundate și un studiu la nivel național cu un eșantion reprezentativ. Ca urmare, s-au identificat trei dimensiuni ale RS a sănătății:

- „capacitatea de a funcționa independent", care implică bunăstarea mentală și capacitatea de a realiza rolurile sociale;
- „absența bolii" – lipsa de afecțiuni, un sentiment de bine și o lipsă de boli diagnosticate;
- „rezervele biologice ale organismului"– resursele pentru rezistența la boală.

Analiza datelor a condus la concluzia că prima dimensiune servește la menținerea identității și integrării grupului social, iar a doua contribuie la menținerea controlului social medical, în timp ce a treia motivează indivizii să ia măsuri pentru a-și proteja sănătatea. În plus, ultimele două dimensiuni servesc intereselor grupurilor care profită de medicină.

RS a asistenților sociali în rândul profesorilor francezi și suedezi este o altă cercetare realizată de B.Danermark *et al.* [11]. În argumentul pentru interesul asupra acestui subiect, autorii evocă importanța colaborării cu copiii expuși riscului și utilitatea cunoașterii informațiilor despre colaborarea interpesonală dintre asistenții sociali și educatori, care, în opinia autorilor, este limitată. Scopul acestui studiu este dublu: în primul rând – să descrie RS a profesorilor francezi și suedezi cu referire la profesia de „asistent social" și, în al doilea – să compare conținutul acestor RS. Eșantionul francez a fost compus din 77 de profesori din liceu (elevi de la 11 la 18 ani), iar eșantionul suedez din 94. Utilizând metoda „asocierii libere", pentru a accesa conținutul semantic al RS, s-au identificat două RS diferite ale asistenților sociali, pentru fiecare grup participant. RS a profesorilor francezi se caracterizează prin aspecte extrem de pozitive, cum ar fi „sprijinul", „ascultarea" și „competența", pe când RS a profesorilor suedezi privind activitatea profesională a asistenților sociali este complet diferită: asociațiile negative sunt utilizate frecvent (44%), printre care domină „secretul profesional", „legea" și „reglementările". O explicație plauzibilă este diferența dintre rolurile profesorilor francezi și suedezi în ceea ce privește colaborarea cu asistenții sociali.

Reflecții asupra activității psihologului și a psihologiei ca practică au fost studiate de către B.Popoveniuc [12] în anul 2012, pe un eșantion de 1200 de studenți de la Universitatea „Ștefan cel Mare" din Suceava, dintre care 254 de studenți (21,2% din total) la profiluri reale, respectiv 942 de studenți (78,5%) la profiluri socio-umane, care se specializau în diverse domenii. Datele au fost culese prin intermediul unui chestionar care a urmărit să identifice imaginea, rolul locul, precum și funcțiile psihologiei și ale psihologului. În urma acestui studiu autorul a constat că:

– majoritatea studenţilor (80%) consideră psihologia ca fiind un domeniu teoretic şi aplicativ ale cărui adevăruri sunt demonstrate ştiinţific şi care are ca principal scop cunoaşterea;

– majoritatea studenților (peste 90%) au susținut că psihologia este necesară în procesul educației, atitudinea față de acest domeniu fiind una generală și favorabilă (63,7% dintre studenţii chestionaţi);

– pe de altă parte, studenţii deţin cele mai multe informaţii despre domeniul psihologiei de la şcoală şi din cărţi, peste jumătate dintre studenţii chestionaţi (60%) nu cunoscuseră încă un psiholog, iar 45% nici măcar nu cunoscuseră persoane care apelaseră la psiholog.

Concluzia finală a studiului relevă faptul că studenții apreciază rolul social al psihologului, dar reprezentarea dată este mai curând rezultatul experiențelor indirecte, sursele de informare fiind preponderent circumstanțiale ce includ informații colectate de la școală, din cărți. Pe când psihologia este văzută ca o știință sau o disciplină de studiu și mai puțin ca o practică sau o profesie.

RS a asistentelor medicale [13] din perspectiva activității profesionale, și anume – diferențe ce apar în contextul RS la studenții absolvenți și la cei nou-înmariculați în cadrul studiilor pentru profesia de asistență medicală tehnică a fost studiată în anul 2017 în cadrul Universității Tehnice Medicale, specializarea Asistent medical, din orașul San Juan (Argentina). Astfel, Bastias *et al.* [13] au realizat o cercetare descriptivă, folosind metoda analizei prototipului pentru RS, printr-o abordare structurală. Eșantionul a fost alcătuit din 194 de studenți (104 nou-veniți și 90 absolvenți), cărora li s-a aplicat tehnica de asociere a cuvântului pentru termenul „asistență”. În rezultat, s-au identificat diferențe în reprezentările pe care le au studenții nou-veniți și cei care absolvesc. În răspunsurile studenților abia înmatriculați se observă o concepție largă și generală a asistenței medicale, exprimată în termeni nespecifici precum „sănătatea” în nucleul central, în timp ce pentru studenții absolvenți se remarcă și termenul „îngrijire”. O abatere de la modelul medical hegemonic este dedusă din partea celor care urmează să absolvească, care pun accentul pe relațional, evocând în același timp „vocație”, „umanizare”, „dragoste” și „empatie” și scade aspectul „bolii”. Se înțelege că studenții absolvenți își evidențiază autonomia în ceea ce privește medicina și asistența medicală ca profesie cu termenul „profesionist”, nemenționând că „asistenta” și „asistentul” sunt „ personalul ajutător” așa cum au facut-o studenții nou-înmatriculați. Studenții absolvenți manifestă identificarea diversității rolurilor asistenței dincolo de mediul spitalicesc și menționează „prevenirea” și „cercetarea”, în loc să evoce „spitalul” și „injecția”ca fiind cele de care beneficiază pacienții. În concluzie, autorii susțin că comparația structurilor reprezentative deținute de studenții nou-veniți și cei absolvenți sugerează o transformare a imaginii de sine printr-un proces de educație academică.

Datorită interesului sporit pentru activitatea profesională a asistenților medicali, Y. Gomes de Sousa *et al.* [14] au realizat o revizuire integrativă a studiilor despre RS a profesiei asistenților medicali. Folosind metoda *revizuirii integrative a literaturii*, s-au rezumat studiile disponibile. Acest studiu a permis înțelegerea principalelor RS cu referire la profesia de asistent medical, relevând diferențe în semnificațiile asistenților medicali cu privire la profesia lor. Astfel, analizând studiile selectate, autorii evidențiază dinamica actuală a profesiei, dorința de a-l ajuta pe celălalt, influența familiei, experiența anterioară în domeniul sănătății, recunoașterea profesiei ș.a. S-au oferit răspunsuri la unele dintre problemele majore legate de sănătate și, de asemenea, s-a identificat că o profesie ce manifestă dragoste pentru alții are și implicații religioase, fiind abordată și ca o modalitate de a se apropia de Dumnezeu. Se concluzionează că reprezentarea nursing-ului pentru asistenții medicali are semnificații multiple și complexe cu elemente considerate importante pentru dezvoltarea profesiei.

Cluley și Green [15] și-au propus să exploreze modul în care lucrătorii de marketing își reprezintă viața profesională pe rețelele sociale. În mod specific, s-au axat pe mesajele Twitter legate de muncă, inclusiv pe publicitatea muncii și pe imaginile asociate, link-urile externe. Ca metode, autorii au utilizat analiza mesajelor culese de pe rețele de comunicare Twiter, operând în trei etape pentru a selecta cele mai reprezentative mesaje. Deci, pe parcursul a 12 luni au fost colectate trei loturi în valoare totală de 17.553 de mesaje. În concluzie, acest studiu demonstrează că rețelele sociale oferă o modalitate pentru managerii de marketing de a înțelege experiențele lucrătorilor de marketing. Bazându-se pe teoria reprezentării sociale, se presupune că atunci când lucrătorii de marketing împărtășesc imagini ale muncii lor pe rețelele sociale, aceștia se angajează în procese de obiectivare și ancorare. Adică, prin partajarea imaginilor despre activitatea de marketing pe rețelele sociale ei definesc ce este munca de marketing și cum se pot relaționa cu aceasta. Prin aceste reprezentări, lucrătorii de marketing construiesc semnificații comune care le întăresc abilitățile de a lucra împreună. Ideea nu este că una dintre aceste imagini partajate este mai corectă decât oricare alta, ci că lucrătorii de marketing au nevoie de ei pentru a face munca de marketing.

La baza studiului asupra RS despre natură și evoluția a patru domenii științifice: 1) știința spațială și astronomie, 2) genetică și biotehnologie, 3) științele naturii și 4) inginerie și informatică [16] au stat 2303 articole tehnoștiințifice publicate în patru cotidiene grecești și două reviste științifice populare. Concluziile autorilor au arătat că toate metaforele referitoare la natura celor patru câmpuri disciplinare pot fi grupate în patru categorii supraordonate care juxtapun aceste câmpuri cu: (1) un construct; (2) un proces supranatural; (3) o activitate care extinde frontierele cunoașterii; (4) un dipol de promisiune și/sau sperietură.

Categoria cel mai des folosită este cea care reprezintă tehno-știința ca activitate care extinde frontierele cunoașterii. Mai mult, evoluția celor patru discipline este reprezentată în principal ca un proces violent. Fiecare disciplină pare însă a fi caracterizată prin combinații de diferite categorii de metafore. Prin urmare, fiecare disciplină evocă RS diferite.

Un alt obiect de reprezentare care a stârnit interes a fost cariera, care a fost studiată prin prisma RS a carierei ancorate în trecut, în conflict cu viitorul [17]. Pentru a înțelege cât mai bine cunoștințele comune ale oamenilor despre fenomenele de carieră într-un context de schimbare a condițiilor de viață de muncă, studiul și-a concentrat atenția pe oamenii despre care se crede că sunt afectați de astfel de condiții în schimbare. I.Bergmo - Prvulovic a explorat acest aspect folosind metoda asociației libere în rândul unui grup format din 21 de studenți care au participat la un curs independent, aceștia fiind apoi rugați să completeze un formular pentru a se asigura că sunt în corespundere cu criteriul de selecție. Metodologia urmează, așadar, o abordare descriptivă și inductivă. În concluzie, studiul delimitează următoarele aspecte:

- Indivizii exprimă semnificația carierei ca vehicul pentru autorealizare și pentru ascensiune socială/ierarhică.
- Se evidențiază o tensiune între stabilitate și schimbare în reprezentările fenomenelor de carieră în rândul unui grup de oameni care suferă schimbări legate de muncă;
- RS a carierei exprimă un gen de discrepanță dintre anumite eforturi și rezultatele incerte și reale.

Analizând studiile ce au avut ca scop identificarea elementelor care constituie RS a unei profesii sau activități profesionale, se evidențiază modul de derulare a acestora, care începe întotdeauna cu stabilirea obiectului social al reprezentării. Obiectul social generează procesul reprezentațional, astfel autorii realizează o analiză preliminară a unei posibile RS, punând accentul pe elementele care se constituie în construcția unei reprezentări, ceea ce îi ajută să înțeleagă mai bine cum se unesc în structura și conținutului acesteia și care ar fi implicațiile sociale ale acestei reprezentări pentru dinamica grupurilor. În mod cert, un obiect social este și un obiect de reprezentare dacă întrunește cele cinci condiții enunțale de P.Moliner pentru delimitarea obiectului social, și anume: *este un obiect de reprezentare polimorf? care este grupul și în ce relație se află acesta cu obiectul social? cu ce scopuri se elaborează reprezentarea? în raport cu cine? este acesta o reprezentare sau o ideologie?* În linii generale, sintezele teoretice realizate în baza studiilor privind RS a profesiilor, a muncii și a carierei oferă o evaluare a aspectelor cercetate, explicând factorii, condițiile care duc la conturarea nucleului unui grup social. Aceste date empirice pot servi ca surse în perspectiva elaborării unor studii ulterioare despre reprezentări.

Referințe:

1. MOSCOVICI, S. Fenomenul reprezentărilor sociale. În: A.Neculau (coord.). *Reprezentările sociale. Psihologia câmpului social* (p.15-75). Iaşi: Polirom, 1997.
2. TABACHIU, A. *Psihologia ocupațională*. București: Editura Univesității „Titu Maiorescu", 2003.
3. BĂLAN, B. Reprezentarea socială a profesiei psihologului: între a fi şi a deveni. În: *Psihologia socială,* 1999, nr.4, p.74-88.
4. PALMONARI, A., ZANI, B. Les represéntations sociales dans le champ des professions psychologiques. In: D. Jodelet (ed.). *Les represéntations sociales.* Paris: PUF, 1989, p.67-89.
5. NEGURĂ L. L'intervention en sciences humaines. L'importance des représentations. Québec: Les Presses de L'Université du Laval. 2016 *apud* ŞLEAHTIȚCHI, M. Era reprezentărilor sociale. În: *Revista de Psihologie, Pedagogie Specială şi Asistență Socială,* 2018, vol.52, nr.2.
6. NEGURA, L., DESLAURIERS, J.-M. Work and Lifestyle: Social Representations among Young Fathers. In: *British Journal of Social Work,* 2009, p.1-17.
7. VIDALLER, V. Le travail – une représentation sociale en transformation. http://aref2007.u-strasbg.fr/actes_pdf/AREF2007_Vanessa_VIDALLER_411.pdf [Accesat: 24.09.2020]
8. CURELARU, M., NEGURĂ, I., CRISTEA, M. The influence of the ideological - global context of social representation of the European Union. In: *Annals of the Alexandru Ioan Cuza University. Psychology Series*, 2010, vol.19, no.2.
9. LOPES DE SILVA, A. Social representations of undergraduates about teacher identity and work a gender perspective. In: *Educacao, Sociedade end Culturas*, 2012, no.36, p.49-64.
10. BOROWIEC, A., LIGNOWSKA, I. How do poles perceive health? The social representation of health and its importance for the social order. In: *Polish Sociological Review*, 2015, no.4(192), p.511-528.
11. DANERMARK, B., ENGLUND, U., GERMUNDSSON, P., RATINAUD, P. French and Swedish teachers. Social representations of social workers. In: *European Journal of Social Work,* 2014, no.17(4), p.491-507.
12. POPOVENIUC, B. Reflexii ale psihologului şi psihologiei. În: *Anuarul Universităţii „Petre Andrei". Fascicula: Asistenţa Socială, Sociologie, Psihologie* (Iaşi), 2015, nr.15, p.175-191.
13. BASTIAS, F., GIMENEZ, I., FABARO, P., ARIZA, J. Social representations of nurses. Differences between incoming and outgoing nursing students. In: *Invest Educ. Enferm,* 2020, 38(1): e05. Cano-Nappa MJ.

14. SOUSA, Y.G., MEDEIROS, S.M., FERREIRA, D.R., OLIVEIRA, A.D.S., ARAUJO, M.S., MIRANDA, F.A.N. Representaciones sociales de las enfermeras sobre su profesión: Una revisión integrativa. In: *Cultura de los Cuidados (Edición digital),* 2019, no.23(53).
15. CLULEY, R., GREEN, W. Social representations of marketing work: advertising workers and social media. In: *European Journal of Marketing,* 2019, vol.53*,* no.5, p.830-847.
16. CHISTIDOU, V., DIMOPOULOS, K., KOULAIDIS, V. Constructing social representations of science and technology: the role of metaphors in the press and the popular scientific magazines. In: *Public Understand. Sci.,* 2004, no.13(4), p.347-362.
17. BERGMO-PRVULOVIC, I. Social representations of career – anchored in the past, conflicting with the future. In: *Papers on Social Representations,* 2013, vol.22, p.14.1-14.27.

Notă: *Lucrarea a fost elaborată în cadrul proiectului* ***Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane.*** Cifrul: 20.80009.1606.10.